

Képzés és Gyakorlat

Training & Practice

18. évfolyam, 2020/3–4. szám

Képzés és Gyakorlat

A Szent István Egyetem Kaposvári Campus Pedagógiai Kar és
a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Karának
neveléstudományi folyóirata

18. évfolyam 2020/3–4. szám

Szerkesztőbizottság

Kissné Zsámboki Réka főszerkesztő

Szerkesztők:

Pásztor Enikő, Molnár Csilla

Kloiber Alexandra, Frang Gizella, Patyi Gábor;

Kitzinger Arianna angol nyelvi lektor

Szerkesztőbizottsági tagok:

Podráczky Judit, Varga László, Belovári Anita,

Kövérné Nagyházi Bernadette, Szombathelyiné Nyitrai Ágnes, Sántha Kálmán

Nemzetközi Tanácsadó Testület

Ambrusné Kéri Katalin, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Pécs, HU

Andrea M. Noel, State University of New York at New Paltz, USA

Bábosik István, Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár, HU

Horák Rita, Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka (Szerbia),

Tünde Szécsi, Florida Gulf Coast University, College of Education, Fort Myers, Florida, USA

Jaroslav Charchula, Jesuit University Ignatianum In Krakow, Faculty of Pedagogy Krakow, PO

Suzy Rosemond, KinderCare Learning Center, Stoneham, USA

Krzysztof Biel, Jesuit University Ignatianum in Krakow, Faculty of Education, Krakow, PO

Jolanta Karbowniczek, Jesuit University Ignatianum in Krakow, Faculty of Education, Krakow, PO

Maria Franciszka Szymańska, Jesuit University Ignatianum in Krakow, Faculty of Education, Krakow, PO

Abdülkadir Kabadayı, Necmettin Erbakan University, A.K. Faculty of Education, Konya, TR

Szerkesztőség

Kissné Zsámboki Réka főszerkesztő

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar

Képzés és Gyakorlat Szerkesztősége

E-mail: kissne.zsamboki.reka@uni-sopron.hu

9400, Sopron, Ferenczy János u. 5.

Telefon: +36-99-518-930

Web: <http://trainingandpractice.hu>

Web-mester: Horváth Csaba

Felelős kiadó: Varga László dékán

A közlési feltételeket

a <http://trainingandpractice.hu> honlapon olvashatják szerzőink.

Képzés és Gyakorlat

Training and Practice

18. évfolyam, 2020/3-4. szám

Volume 18, 2020 Issue 3-4.

HAJCZINGER KRISZTINA¹**Mi a pálya? Gondolatok a középiskolai pályaválasztásról²**

Egy igazán izgalmas korban, mikor a gyermekből fiatal felnőtt válik, az első komoly döntéshozatallal is meg kell birkóznia. Kérdés az, honnan és milyen információk birtokában mennyire tudatosan teszi ezt? A társadalmi elvárások, a családi mikrokönyezet, a kortárs csoportok mennyire és milyen módon befolyásolják, segítik, esetleg gátolják a diákot a döntés meghozatalában. Tanulmányomban a bemutatom a serdülő kor azon problémáit, segítő tényezőit, melyek mellett nem mehetünk el szó nélkül, ha a pályaválasztásról beszélünk. Kutatásomban arra keresem a választ, hogy a 8. osztályból a szakképzés 9. évfolyamára lépő tanulók, mennyire tudatosan és meggondoltan választanak szakmát, középiskolát.

A téma jelentősége: a pálya- és iskolaválasztás aktuális helyzetképe

Középiskolai oktatás főként a szakképzés, egy ország gazdaságának, munkaerőpiaci stratégiájának egyik legfontosabb építőeleme. Magyarország kormánya 2019 tárgyalta és fogadta el az új szakképzési törvényt, mely az idei évben szakképzésbe lépő tanulóokra vonatkozóan lép életbe. Gyakorlati tapasztalat hiányában, a most még életben lévő szakképzési rendszere tapasztalataira támaszkodtam. Annak a problémakörnek a vizsgálata több irányból is felvetődött már, hogy Magyarországon, főként a szakképzésbe belépő tanulók közül nagy arányban válnak pályaelhagyóvá, illetve új pályát választóvá a tanulók. A Szakképzés 4.0 stratégiájában, több felmerülő problémát is bemutatnak, melyek megoldásával a tanulók szakképzésben való továbbtanulását, valamint bent maradásukat tűzték ki célul.

Mint szakképzésben dolgozó, szakmát tanító elszomorítónak látom ezt a helyzetet. Szeretnék egy más megvilágítást az esetleges okokra, melyek segíthetnének a problémák mélyebb feltárására, valamint felhívni a figyelmet a középiskolai pályaválasztás fontosságára. Az átgondolt pályaválasztás nagyban befolyásolja a későbbi tanulmányi-, szakmai teljesítményt, valamint a munkaerőpiacra való sikeres felkészülést.

Az iskolaválasztás a diák döntése kellene, hogy legyen. Ahhoz, hogy egy 14-15 éves jó döntést tudjon hozni, feltétlenül szükséges, hogy tisztában legyen saját képességeivel, korláta-

¹ Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar, Neveléstudomány MA szakos hallgató; ebattanya@gmail.com

² Jelen publikáció az „EFOP-3.6.1-16-2016-00018 – A felsőoktatási rendszer K+F+I szerepvállalásának növelése intelligens szakosodás által Sopronban és Szombathelyen” című projekt támogatásával valósult meg.

ival. Ehhez sokat segít, ha a szülő értő figyelemmel, türelemmel fordul felé, és beszélget gyermekével, így körvonalazódik, hogy milyen környezetben érzi jól magát, mi is az, ami, amelyik terület igazán érdekli, amiben jól érzi magát.

Az iskolatípus kiválasztása után, azok a tanulók vannak a legnehezebb helyzetben, akik a szakképzést választják, nekik jelentkezéskor el kell tudni dönteni, melyik az a szakma, amiben szeretnének dolgozni, így őket tájékoztatni, megismertetni kell a választott szakma előnyeivel, hátrányaival, hogy ezek mérlegelése után tudjanak döntést hozni. Melyek azok a külső és belső motiváló erők, adottságok, képességek, melyek az adott szakma felé irányíthatnák? Ehhez nyújtanak segítséget, a különböző pályaválasztási szakemberek, kik megtalálhatók a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara megyei kirendeltségein, valamint a Pedagógiai Szakszolgálatokban. Sok információt lehet szerezni az interneten lévő speciális honlapokról, mint az Oktatási Hivatal, az iskolák saját honlapja, valamint különböző iskolai csatornák (youtoub, facebook), ahonnan a már ott tanulók különböző véleményét, az iskolai közösség hangulatát is megismerhetjük.

A legtöbb iskolában tartanak nyílt napot, ahol a pedagógusok tájékoztatókat tartanak az iskolában folyó oktató munkáról, betekintést kaphat az ellátogató a szakmák tanulásába, és magát az iskola hangulatát is megérezheti. Ki is merítik ezeket a lehetőségeket? Vagy rutinból, a megszokott „rég” bevált pályaválasztást részesítik előnyben? Mennyire fontos a mai fiatalnak a szülő által mutatott irány, példa?

A szakképzésbe felvételt nyert tanulók, tapasztalatok szerint, érdeklődve, kíváncsiságtól felvértezve, lelkesen kezdik meg tanulmányaikat a választott szakmában. De miért van az, hogy jó részük a tanulmányai alatt elveszti érdeklődését a szakma iránt? A lelkesedés alább hagy, tanulmányi átlag romlik, pályaelhagyóvá válik, legrosszabb esetben tankötelezettsége megszűnése után kilép az iskolai rendszerből, képzettség, végzettség nélkül.

Oktató kollégákkal való beszélgetéseink alatt sokszor felvetődő kérdések, hogy melyek azok a módszerek, mik azok a lehetőségek, melyekkel a tanulók szakmai érdeklődése fenntartható, esetlegesen visszahozható. Oktatóként milyen pedagógiai, módszertani, motivációs lehetőségek van, melyekkel minél érdekesebben, színesebben, a tanulók érdeklődését felkeltve, kíváncsiságukat fenntartva a szakma iránt, egy olyan alapot tudunk kínálni, ami a szakmai elhelyezkedésüket, helytállásukat segíti.

A pályaválasztás pszichológiai és szociológiai háttere

Ahhoz, hogy valamely képet kapjunk a mai fiatalok jövő tervezési stratégiájáról, a pályaválasztási mikéntjeikről, elkerülhetetlen a serdülő kor szociális világának áttekintése.

A serdülőkor sok nehézséget és feladatot állít normatív kríziseivel a fiatalok és szülei elé egyaránt. A serdülőkor egy igazán izgalmas időszak, mely alatt a gyermekből fiatal felnőtt válik. A biológiai változások mellett jelentős változásokat hoz a szociális kapcsolatokban is. A megszokott szituációk elengedése, a változások elfogadásának időszaka.

Átrendeződnek a családi és kortárs kapcsolatok. Más jellegűvé válnak, elmélyülnek a barátságok. A lojalitás és intimitás egészíti ki a közös érdeklődésen, hasonló értékeken alapuló barátságokat. Ezek a kapcsolatok erősítik az én képét, és az identitását.

A jövőbeni felnőtt személyiségről való elképzelésekkel, éntervezéssel, magatartást irányító tevékenységet, motiváló funkciót nyer. Erikson elmélete alapján a serdülőkorban jelenik meg az azonosságnak és egyéniségnek érzése. Változó események hatása alá kerül, a folytonos bizonytalanságban, bizonytalanná válik énazonosága. A biztos énkép kialakulásához mind személyes, mind társas közegben meg kell találnia identitását. Hirtelen sok, és sokrétű szerepek megtanulására kényszerül. Ebben a korban három fő feladat vár a fiatalokra. Képesé kell válniuk arra, hogy a szexuális életüket felelősségteljesen tudják kezelni, hogy megértő, szerető társat találjanak, és felnőtt szerepet vállaljanak: vagyis pályát válasszanak, önálló életvitelre legyenek képesek és felelősséget vállaljanak tetteikért (Vikár, 1999).

A serdülő lelki változásaival együtt jár, hogy miközben távolodik a szüleitől, független, nagyobb teret igényel, olyan a családon kívüli kapcsolatok és értékek felé nyit, ahol a tapasztalatszerzés alatt nő a felelősségérzete, és önbizalma. Miközben szárnyait próbálgatja, szüksége van a család biztonságára, mint háttérre. A támogató, elfogadó szülő meglátja a háttérlehetőséget, egy új kapcsolat kiépítésére, a felnőtt kapcsolat kialakítására, egy felelősséget átvállalni tudó gyermekkel. A serdülőnek viszont nehezebbre esik tudomásul venni a gyermekkori felelőtlenség elvesztését, és a szabadságjogokkal együtt járó felelősséget. Serdülőkor életszakaszában azzal segíthet a szülő, ha a serdülő tudja, hogy számíthat rá, ott van, jelen van az életében. Olyan egyensúlyt próbál tartani, melyben egy rugalmas és egyértelmű kereten belül, a korlátozás és a megengedés határai között elfogadja, tiszteltben tartja alakuló egyéniségét, egyediségét. Bármilyen nehéz is a vele való kapcsolat ápolása, nem szabad elfelejteni, hogy a tüskéi mellett ugyan olyan feltétlen szeretetre és odafigyelésre vágyik, mint kisgyermekként.

Azt, hogy ezt az időszakot, hogy éli meg, a szocializáció és a pedagógia szempontjából nagyban függ az őt körülvevő felnőttek viszonyulásától. A serdülő átéli a kor nehézségeit és csodáit egyaránt, de, hogy milyen érzésekkel, mennyire zökkenőmentesen teszi ezt, nagyban függ a környezetében lévő felnőttek reakciójától, rugalmasságától, megértő segítő szándékától, és nem utolsósorban a humorérzékétől.

Előbb leírtak alapján elgondolkodtató, hogy a serdülőknek különböző problémák, nehézségek és változások mellett, olyan döntést kell hoznia, kitűzni egy számára fontos célt, melynek eredményessége, megvalósításának sikeressége nagymértékben előre jelezheti a felnőtt életének sikerességét. Ez nem más, mint a pályaválasztás, pályorientáció, mely a mai folyamatosan változó világunkban nem egy egyszerű kérdés. A szakmák folyamatos változása, a hozzájuk fűződő követelmények növekedése miatt sem egyszerű döntés. A régi szakmák megszűnnek, átalakulnak, a munkaerőpiaci változások miatt új szakmák jönnek létre.

A pályorientáció egy olyan folyamat, mely lehetővé teszi az élet bármely szakaszában, a tanulás és későbbi munkalehetőségek érdekében, hogy megismerhessük, felmérhessük igényeinket, képességeinket, készségeinket, érdeklődésünket annak érdekében, hogy a valóság, és az elképzelésünk a realitás talaján összhangba kerüljenek annak érdekében, hogy a választott szakmában kiteljesedhessünk, sikeres munkavállalóvá válhassunk. A középiskola megválasztása, ennek a folyamatnak az első nagy lépése. Általános iskola végére kerül a fiatal először a választás útjára. A család szerepe, a kortárs csoportok húzó ereje mellett a mai rohanó világunkban a társadalmi elvárások is fontos szerepet játszanak az iskolaválasztásban. Megfigyelhető, hogy egyre inkább a háttérbe szorulnak a családi értékek, és előtérbe kerülnek azok a tényezők, melyek a minél több pénzkereseti lehetőség, jobb munkahely elérését teszik lehetővé (Dunovsky, 1996).

Társadalmunkra egyre inkább jellemző az önmegvalósításra való törekvés. Egyre több csoportnából jön a megerősítés, hogy csak a mának éljünk, a személyes célokért küzdjünk, és emelkedjünk ki a hétköznapi világból a saját belső értékeink önkifejezésének segítségével. Életünket társadalmi irányban is egyre inkább a versengés irányítja. Személyes kapcsolatban a domináns szerep megszerzése, az uralkodás a jellemző.

Egy adott társadalmon belül elfogadott értékek, elvárások a serdülők énképébe minden esetben elsősorban a családi szocializációval, valamint az iskolai szocializációval épülnek be. A fiatalok jövőjükéről alakulóban lévő, részben kialakított képét, erre vonatkozó döntéseiket is ezek az érték tükrözik, befolyásolják a jövőre való felkészülésükben, választásaikban.

A középiskola megválasztása az első olyan fontos komplex döntés, melyet meg kell hozni a fiatalnak életében. Mivel élettapasztalatára még nem hagyatkozhat, ezért csak saját elképzelései, elképzelt jövő képe segíti a döntés meghozatalában (Walsh és Osipow, 1988).

Életünk során az egyik legfontosabb támogatást, a család adja. Bármennyire is lázadó, ellenkező a serdülő szüleivel szemben, a karrier fejlődésére még is a család, azon belül is a szülők hatnak a legerősebben. Nem mindegy, miként értenek egyet a pályaválasztással, a választott szakmában rejlő sikeresség, karrier lehetőséggel. Fontos, ki mit preferál, és ezt hogyan, milyen

módon kommunikálja egymás között gyermek és szülő, mennyi információt oszt meg a szülő a beszélgetések során a saját tapasztalatairól, életútjáról (Kissné és Mogyoróssy-Révész, 2017). Mind ezek mellett fontos, a szülői figyelem, a diszkrét, de határozott kontroll, és a kortárs csoportok ellenőrzése. A mai szülők többsége a tanulmányi eredmények és az eséllyel megpályázható középiskolák között erős és egyértelmű kapcsolatot lát. Az emberekben a gimnázium választása általánosságban elmondható, hogy két féle okból merül fel: mint a pályaválasztás elhalasztására, a döntés kitolásának lehetősége, valamint, konkrét és határozott elképzelés egyetemi aspiráció okán.

A szakmát tanulni vágyó fiatalok családi támogatása nem csak az iskolai követelményeknek, az iskola megismerésében van nagy szerepe, hanem maga a szakma kiválasztásának folyamatában. A foglalkozás választásában ösztönzően hat az érdeklődés, mely kialakulásában a család szerepe elengedhetetlen. A családi „mikrokörnyezet” jelentős befolyásoló hatással bír. A szülők, rokonok, barátok példája szintén jelentős hatást gyakorolnak a pályaválasztásban, innen szerzett információkat, nehezen egyensúlyozzák, formálják a tárgyyszerű információk, valamint a közvélemény. Ennek következménye lehet bizonyos foglalkozásokról, torzult képük alakul ki (Csákó, 1998). Fontos elem, hogy a szülők nem szívesen engedik el gyermekeiket kollégiumba, a hosszabb ideig tartó bejárást is megfontolják. Az anyag helyzet sem elhanyagolható a döntés szempontjából. Mind ezek figyelembevételével, a választható szakterületek beszűkülnek a fiatalok számára.

A XX. század vége az oktatásban is nagy változásokat hozott. A társadalmi megítélés változott az iskolákkal szemben is, egyre inkább szolgáltatásként tekintettek az oktatásra, mely versenyhelyzetet teremtett az iskolák között. Ennek következtében fontossá és elengedhetlenné vált a minőség. Ahhoz, hogy egy-egy iskola versenyben tudjon maradni, elmaradhatatlanná vált az iskolák adaptivitása, rugalmasabbá válása, valamint az ott tanuló diákok, szülők, és a leendő munkaadók igényeihez való harmonizálása (Baráth, 2013).

A hagyományos iskolai funkciók mellett megjelent az iskolákkal szemben az a társadalmi igény, mely szerint az egyén sajátosságainak tekintetbe vétele, és kibontakoztatásának segítése is megjelenjen. Az adaptív oktatás megvalósulásának olyan szülő-gyermek-pedagógus közötti együttműködésre van szüksége, amelyben a pedagógus szakmai kompetenciái másképp jelennek meg, szakmai önállósága fontos szerepet tölt be. Pedagógiai fantáziájára, problémaérzékenységére sokkal nagyobb szükség van.

A fent említett versenyhelyzet főként a szakképzésben lévő iskolák között élesedett és élesedik ki. A szakképzésben továbbtanulni vágyó gyermekek és családjuk számára nem csak az iskola tanulmányi átlaga, a felsőoktatásban felvettek aránya a főbb szempont, hanem a stabil

szakmai tudás elsajátíthatósága mellett, olyan szakemberré válás, aki alkalmazkodni képes a változásokhoz, valamint olyan megalapozott alaptudással rendelkezik, mely biztosítja számára az élethosszig tartó tanulás lehetőségét.

Ezért ezek az iskolák törekednek arra, hogy a náluk tanulható szakmák oktatására olyan szakembereket biztosítsanak, akik nem csak az általuk oktatott szakmában kiemelkedő tudásúak, hanem pedagógiai affinitásuk, problémaérzékenységük alkalmassá teszi őket olyan leendő munkaerő képzésére, akik a munkaerőpiacra kilépéskor, alkalmassá válnak a szakmai tudásuk legmagasabb szintű művelésére, a piaci változások felmérésére és a sikeresség érdekében, a szakma magasabb szintű művelése érdekében kialakul igényük a szakmai továbbképzések elvégzésére.

A kutatás célja, eszközei és módszerei

Kutatásom célja volt, hogy feltárjam azt, hogy a pályaválasztás során a tanulók milyen információk birtokában, és mennyire tudatosan választanak maguknak középiskolát.

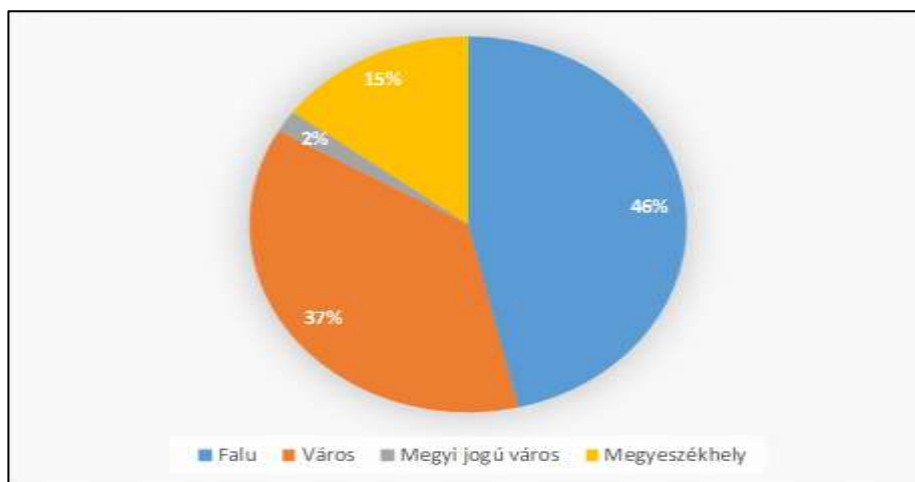
Tanulmányomban arra keresem a választ, hogy a 8. osztályból a szakképzés 9. évfolyamára lépő tanulókat mi motiválta a választott szakma kiválasztására, milyen információk birtokában, és mennyire önálló volt a döntés. Kapcsolódó kérdésfelvetéseim az alábbiak voltak:

- A megkérdezett diákok, hol hallottak először a választott középiskoláról?
- Vannak-e, és ha igen, honnan származnak a diákok előzetes ismeretei a tanulni kívánt szakmáról?
- Kik és milyen módon segítették a megkérdezetteket, pályaválasztásukban?
- Mik azok a főbb szempontok, melyek alapján a diákok, szakmát választottak?
- Mit gondolnak a megkérdezettek, milyen új kihívás elé állítja őket az iskolaváltás?

Célcsoportom, az általános iskola 8. osztályát befejezett, és szakképzésbe felvett, idén szeptemberben 9. osztályt kezdő fiatalok. Kutatási módszerként a kérdőíves kutatást választottam, mely egy standard adatgyűjtés. Előnye az egyszerű alkalmazásban, a megbízhatóságban, az aránylag egyszerű feldolgozásban és elemzésben, valamint az előre rögzített kérdésekben van. Hátránya abban rejlik, hogy a válaszadók nem biztos, hogy hajlandóak válaszolni, valamint a válaszok lehetnek tudatosak, nem őszinték. Kérdőíveimben, nyitott és zárt kérdések egyaránt találhatóak. Online felületen küldhető formában hoztam létre az egyszerűbb adatgyűjtés lehetősége végett. Ahhoz, hogy kérdőívem eljusson a megfelelő alanyokhoz, olyan ismerősök (pedagógusok, barátok) segítségét, kértem, akik kapcsolatban állnak a célcsoportjaimmal, így biztos lehettem, hogy a megfelelő alanyok fogják kitölteni.

A kutatási eredmények bemutatása

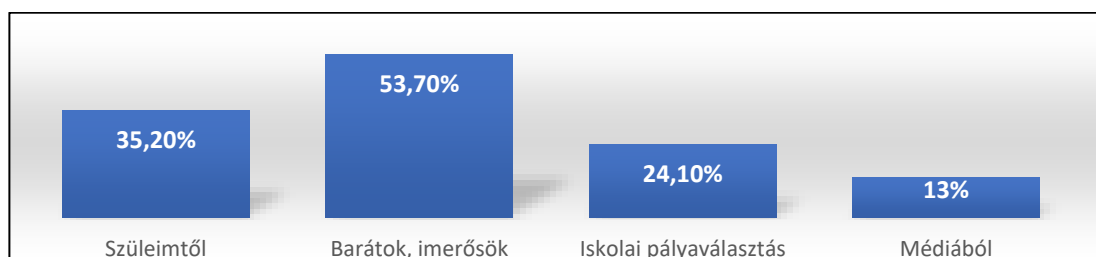
A kutatást 2020 nyarán végeztem, a kitöltött kérdőívek mindegyike értékelhető volt. A kérdőívekre választ adó diákok 88,9%-a nő, 6%-a férfi volt. Lakhely szerinti megoszlásban, mint az 1. számú ábrán is látható, 46,3 %-k falunk, 37%-k városban, 1,9%-k megyei jogú városban és 14,8%-k megyeszékhelyen él.

1. ábra: Lakhely szerinti megoszlás

(Forrás: saját készítés)

A 2. számú ábrán jól látható, a kortárscsoportok húzó erejének fontossága, valamint a családi támogatása, a mikrokörnyezet támogató hozzáállása. A megkérdezettek 53,7%-a arról az iskoláról, ahová felvételt nyert a barátoktól, ismerősöktől hallott először. 35,2%-k a szülőktől, valamint a médiából 13% -k kapott elsőként tájékoztatást. Jó iránynak mondható, és a pályaaorientációs törekvések pozitív elmozdulását jelenti, hogy 24,1%-k ezeken a programokon hallott, ismerkedett először leendő iskolájával.

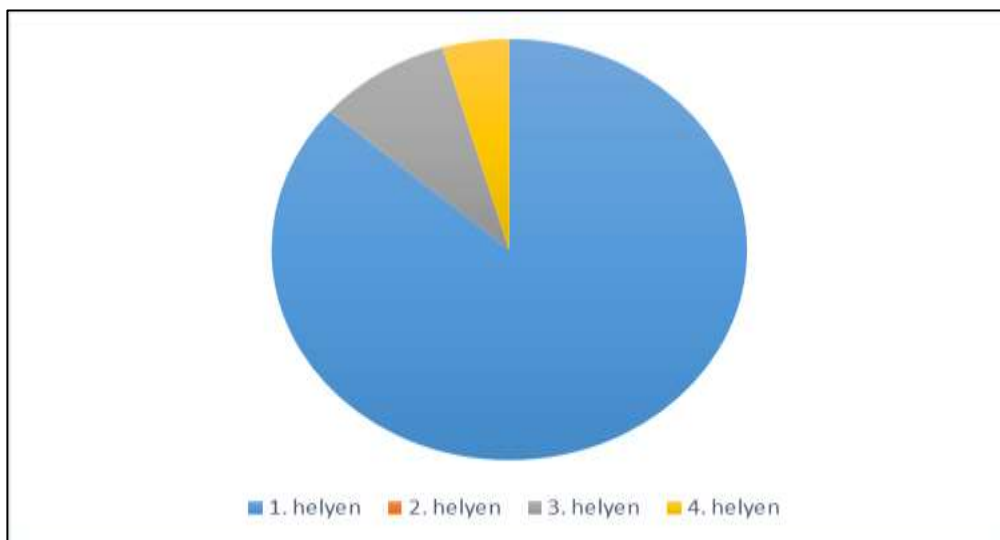

2. ábra: Megkérdezettek tájékozódása a választott iskoláról.

(Forrás: saját készítés)

Fontos szempontnak tartottam, hogy az a szakma, melyet végül választottak a felvételi rangsorban, hányadikként jelölték meg, mivel számomra azt mutatja, mennyire volt fontos számukra a bekerülés az adott iskolába, valamint ezen túlmutatóan valószínűsíthető, hogy a válaszadók

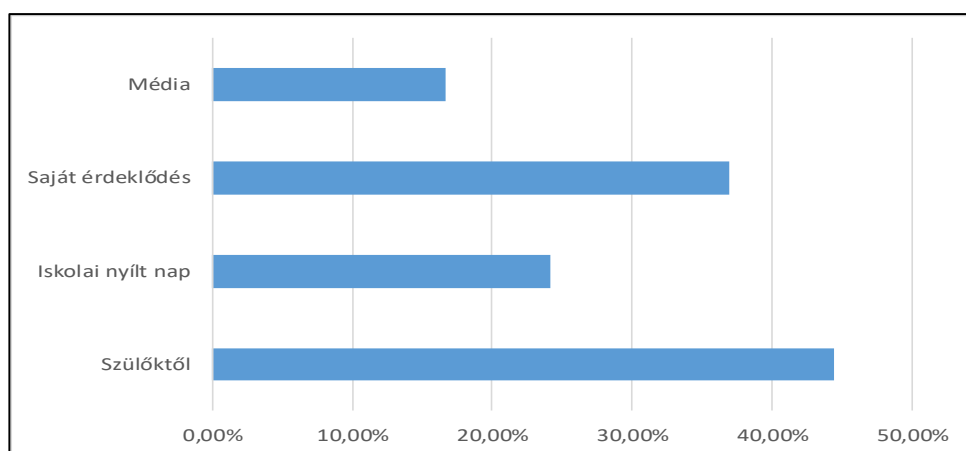
nagy része előre meggondoltan készült a választott iskolára. A 3. számú ábrán látható, hogy válaszok többségében 70,4%-n az első helyen, 18,5%-n a második helyen, 7,4%-n a harmadik helyen, valamint 3,7%-n a negyedik helyen jelölték.

3. ábra: Felvételi rangsorban jelölt helye a választott szakmának.

(Forrás: saját készítés)

A megkérdezettek 70,4%-k volt előzetes ismerete a tanulni kívánt szakmáról, és 29,6%-k egyáltalán nem, ez esetlegesen jelezheti azt a problémakört, melynek következménye lehet a pályaelhagyás problematikája. Arra a kérdésemre, honnan volt előzetes ismeretük, a 4. számú ábrán megfigyelhető, hogy a legtöbben a szülőket, családot jelölték 44,4%-k, viszont érdekes információ, hogy nem sokkal kevesebb, 37%-k saját érdeklődésből, kutatásból szerezte információit, ez az adat valószínűsítheti, hogy a mai diákok a személyes kapcsolatok mellett, a virtuális kommunikációs csatornákat is előszeretettel használják információ gyűjtésre. Iskola nyílt napon 24,1%-k, valamint a médiából 16,7%-k informálódott.

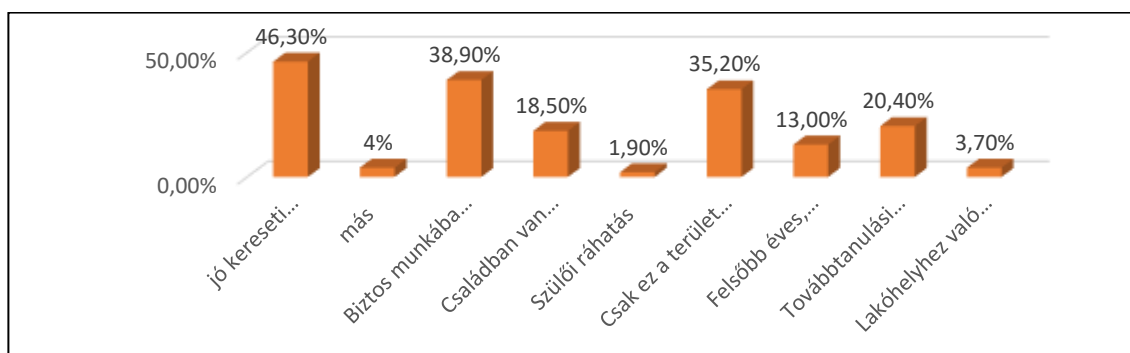

4. ábra: Megkérdezettek előzetes információs forrásai.

(Forrás: saját készítés)

A diákok többségének nyilatkozatából megállapítható, hogy az általános iskolában tanáraik segítségével volt a mérvadó a szakmák iskolák megismerésénél. Többségük említette a kötelezően, illetve fakultatívan szervezett és látogatott pályaválasztási kiállításokat, rendezvényeket. Nem mehetünk el az osztályfőnökök segítségével mellett, hiszen a család mellett, valószínűsíthetően ő az, aki a diákokat a legjobban ismeri. Sokan említették, azokat a rendkívüli órákat, melyeken különböző iskolák tartottak kihelyezett bemutatkozást, és ez idő alatt olyan szakmákat is megtudtak ismerni, ahol nem sikerült idő hiányában a nyílt napon részt venni. A média világa is a szakmák megismerését segítette, a különböző információs portálok mellett, az iskolák honlapján található bemutatkozó videók, szakmaleírások alapján átfogóbb képet kaptak az ott tanulható szakmákról.

A társadalmi elvárások fontos szerepe is valószínűsíthető, az 5. számú ábrán, megfigyelhető, hogy előtérbe kerülnek, és főbb szempontot képviselnek azok a tényezők, mint jó kereseti lehetőség, 46,3%, a biztos munkába állás lehetősége 38,9%, valamint a továbbtanulás lehetősége 20,4%

5. ábra: Szakma választásánál figyelembe vett főbb szempontok
(Forrás: saját készítés)

Megfigyelhető az 5. számú ábrán, hogy a megkérdezettek 35,2% -k jelölte meg, hogy csak ez a terület érdekli, el sem tudná képzelni, hogy más területen tanuljon tovább. Válaszokból valószínűsíthető, hogy a válaszadó diákok megfelelő információval rendelkeznek a választott szakma iránt, elgondolkodtató, hogy köztük vannak-e azok a diákok, 18,5%-k akiknek a családban van olyan személy, aki ebben a szakmában dolgozik. A lakóhelyhez való közelség nem számít fő szempontnak, a válaszadók mindösszesen 3,7%-a tartja fontosnak.

Kérdőívet kitöltő diákok körében megállapítható, hogy a 79,6%-t egyáltalán nem befolyásolta, hogy társaik melyik iskolában tanulnak tovább, mindösszesen 3,7%-nak számított, és 16,7%-nak kevésbé számított mások iskolaválasztása.

Új iskola, új kihívások, ahogy ők látják. Új közösség, az abba való sikeres beilleszkedést és egy új életvitel kezdetét látják legfontosabb kihívásnak. Többen a szakmához tartozó speciális tantárgyak elméleti és gyakorlati kihívásainak, az új ismeretek elsajátításának folyamatától tartanak, a középiskolai élet megkezdésekor.

A kutatási eredmények összegzése

A pályaválasztásnál fontos szempont, hogy a tanuló megkapja a megfelelő információkat, ahhoz, hogy a számára legmegfelelőbbben tudjon választani, mint iskolatípust, mind szakmát. Ennek fő alappillére, mint ahogy a szakirodalom is említi, a család támogatása. A vizsgált korosztályra jellemző, hogy saját korcsoportjukat tartják meghatározónak, ezért nem meglepő, hogy információjukat is legtöbben barátoktól, ismerősöktől szerzik. Fontos megemlíteni, hogy a megkérdezettek 24,1%-a pályaválasztási rendezvényen jutott az iskoláról való információkhoz, ami a Szakképzés 4.0 stratégiájában említett problémák előre mozdulását jelezheti, viszont ugyanezen probléma jelentőségét mutatja, hogy a kérdőív kitöltésében résztvevő tanulók 29,6%-k nem volt ismerete a jelenleg tanult szakmáról. Ez, estelegesen előre mutatóként jelezheti a fent említett nagymértékű pályahagyás problematikáját. A meggondolt pályaválasztást jelzi a megkérdezettek körében, valamint a szakképzés fellendülését jelezheti, hogy nagymértékben a biztos munkába állás, és a jó kereseti lehetőséget számításba véve, valamint a családi minta követése alapján választottak szakmát.

A kutatásban résztvevők olyan forrásokat, információ gyűjtési lehetőségeket választottak a pályaválasztásuk segítésében, melyek alapján a választandó szakmát kíváncsiságuk, érdeklődésük erejéig megismerhették, és segítette őket a megfelelő döntés meghozatalánál. Valószínűsíthető, hogy meggondoltan választottak, mivel a válaszadók 70,4%/-a felvételi rangsor megjelölésénél, az elsőként megjelölt szakmára nyert felvételt majd iratkozott be. Ez az adat valószínűsíti, a válaszadók alaposan átgondolt középiskolai felvételi jelentkezését. Az elvégzett kutatásom további kutatások, kérdéskörök lehetőségei vetette fel számomra. Azok a tanulók, kiknek nem voltak ismereteik a jelenleg tanult szakmáról, 9. osztály végén milyen ismeretekkel rendelkeznek, szakmájukat illetően? A pályaelhagyó, pályát módosító tanulók, a tanult szakmájukról szerzett tapasztalatok hiánya miatt, és/vagy a szakmához szükséges képességeik késői felismerése okán választanak új szakmát?

Jelen pillanatban elmondható, hogy a szakképzés változása újfajta kommunikációra készíti a résztvevőket (iskolák, diákok, pedagógusok, szülők). A tanulmányban említett iskolákkal szembeni társadalmi igény kielégítéséhez a sikeres pályaválasztás az első lépés. Kutatásomban

látható, hogy a megkérdezettek 37% -a saját érdeklődésből, kutatásból, és 16,7%-a médiából szerezte információit a választandó szakmáról, iskoláról. Tehát, ha az iskolák olyan csatornákat is használnak az információ átadására, melyek a mai fiatalok egymás közötti kommunikációjának alappillérei, nagyobb az esély arra, hogy felkeltik a diák érdeklődését a tanulható szakmák iránt. Ha ezen csatornákon a szakmához szükséges készségek, képességek bemutatására is sor kerül, meg van a lehetősége annak, hogy nem kimondottan a társadalmi elvárásoknak, hanem saját fejlődésének reményében, érdeklődési körének megfelelően választja ki középiskoláját.

Záró gondolatok

A pályaválasztás előtt álló diákok segítése, informálása akkor mondható sikeresnek, ha az őt körülvevő felnőttek, társak hatására olyan átfogó kép alakul ki, kezd kialakulni benne önmagáról, erősségeiről, esetleges gyengeségeiről, mely segíti abban, hogy olyan irányban tanuljon tovább, melyben előreláthatólag önmagát kibontakoztatva, sikerélményekkel, folyamatos motivációtól hajtva ismerkedik a választott szakma alapjaival. Sikeres és boldog felnőtt válhat abból a serdülőből, aki megtalálja útját a szakmák rengetegében úgy, hogy tanulmányai alatt, majd a későbbiekben is örömet leli a szakmai tevékenységében.

BIBLIOGRÁFIA

- Baráth T. (1997). *Hatékony iskola, (3. változat)*. Szeged: JATE [online] <http://www.staff.u-szeged.hu/~barath/tanulm/HATISK4.htm> [2013.10.04]
- Bóta M. (2002). Tehetséges tanulók énképének vizsgálata családi háttér függvényében. In: Dávid I. – Bóta M.– Páskuné Kiss J. (Ed.). *Tehetségkutatás*. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó, pp. 109–218.
- Csákó, M. (1998). Szakirányú továbbtanulás. *Educatio*, 7. évf. 3.sz., pp. 470–486.
- Dunovsky, J. (1996). Family in society in transition. In S. Nakou – S. Pautelakis (Eds.): *The child in the world of tomorrow. The next generation*. Pergamon, Guilford, pp. 38–48.
- Gyöngyösi K. K. (2007). Serdülőkorú fiatalok társas beilleszkedése. *Új Pedagógiai szemle*, 57.évf. 7–8.sz. pp. 23–44.
- Innovációs és Technológiai Minisztérium (2019). *Szakképzés 4.0 Stratégia: A szakképzés és felnőttképzés megújításának középtávú szakmapolitikai stratégiája, a szakképzési rendszer válasza a negyedik ipari forradalom kihívásaira*. Budapest: ITM

- Kissné Viszket M. – Mogyoróssy-Révész Zs. (2017). Pszichológiai tanácsadás szakmai alap-protokoll – tanácsadói folyamat. *Alkalmazott pszichológia*, 17. évf. 4. sz. pp. 45–66. DOI: [10.17627/ALKPSZICH.2017.4.45](https://doi.org/10.17627/ALKPSZICH.2017.4.45)
- N. Kollár K. – Szabó É. (szerk.) (2004). *Pszichológia pedagógusoknak*. Budapest: Osiris
- Vikár Gy. (1980). *Az ifjú kor válságai*. Budapest: Gondolat
- Walsh W.B. – Osipow S.H. (1988). *Career Decision-making*. Hillsdale, NJ: Laurence Erlbaum Associates.
- Zsolnai A. (2001). *Kötődés és nevelés*. Eötvös kiadó, Budapest
- Zsolnai A. (2013). A szociális viselkedés alakulása kisiskolás és serdülőkorban. In: Molnár Gyöngyvér – Korom Erzsébet (Ed.): *Az iskolai sikerességet befolyásoló kognitív és affektív tényezők értékelése*. Budapest: Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, pp. 255–272. [online] http://pedagogus.edia.hu/sites/default/files/public/2_1/Zsolnai_2013.pdf
- Zsolnai A. (2017). A média hatása a szociális viselkedés és a társas kapcsolatok alakulására. *Educatio*, 26. évf. 2. sz. pp. 246–256. DOI: [10.1556/2063.26.2017.2.7](https://doi.org/10.1556/2063.26.2017.2.7)

KRISZTINA HAJCZINGER

WHAT'S UP? THOUGHTS ON CHOOSING A CAREER IN HIGH SCHOOL

In a truly exciting age, when a child becomes a young adult, he or she also has to cope with the first serious decision-making. The question is from where and with what information and how consciously you do this. To what extent and in what way social expectations, the family microenvironment and peer groups influence, help, or even hinder the student in making a decision. In my study, I present the problems and the helping factors of adolescence, which we must not overlook when choosing a career. In my research, I am looking for the answer to how consciously and thoughtfully students from the 8th grade to the 9th grade of vocational education choose a profession, a secondary school.